

Tesařík *Phytoecia scutellata*. Foto Petr Mückstein

brouk v dřívější NPP Státní lom (poblíž Prostějova) a po dvou letech na stejném místě další jedinec (S. Krejčík, pers. comm.). Její ústup z Česka musel mít souvislost s mizením určitých pro ni hostitelských včel pelonosek (*Anthophora* spp.), možná i čmeláků (*Bombus* spp.), což se exaktně nepodchytilo. Zjistit hostitele by se mohlo podařit na faunisticky blízkém Slovensku, např. u Bratislavy, kde se vzácně (přesto pravidelně) vyskytuje v NPR Devínska Kobyla nebo až u Ladmovců: NPR Kašvár.

Korunorožec Schäfferův (*Cerocoma schaefferi*)

Výrazným zbarvením, délkou až 14 mm a u samečka bizarními tykadly nápadný druh patřil v ČR k vymizelým (RE). Kdysi býval u nás častější. Například Lokaj (1869) i Fleischer (1927–1930), tj. v širokém časovém rozpětí, jej uvádějí jako jednotlivě se vyskytující či nevzácný na květenstvích *Achillea* spp., Dvořák (1983) dokonce jako hojný (do konce 19. století?) na malé lokalitě ve středních Čechách. Pravděpodobně poslední nález z Čech (z Plzně v r. 1953) uvádí Týr (2015). Nedávný nález na jihu Moravy v PP Skalky u Sedlece (Černý 2019) je možná předzvěstí návratu *C. schaefferi* na naše území, jeho opětné osidlování, potom ovšem v nerozlučném „tandemu“ s některými kutilkami, pro něj klíčovými hostiteli. Brouci neujdou na květenstvích pozornosti, jenže zjistit jejich vývoj u konkrétních druhů blanokřídlých (z čeledí Sphecidae, Crabronidae) není snadné.

Proto se to u nás v době jeho někdejšího výskytu nepodařilo. Úspěšnější (už od r. 1883) byli v tom v zahraničí (např. Cros 1919, Bologna 1991).

Puchýrník žlutý (*Zonitis flava*)

Až 15mm dlouhý a pozoruhodný zejména jeho jedinou naší lokalitou u Bzence, nyní NPP Váté pisky. Hostitelů tam bude snad mít víc, hlavně včel z čeledi Megachilidae. Jejich obtížná specifikace a ochrana by však sotva přinesly vzestup početnosti puchýrníka, jsou-li tam v populačním optimu (?). Je tam sice stále velmi vzácný, přesto nijak výrazně jeho populace nekolísá. Pro ochranu hostitelů je však důležité udržovat na celé ploše lokality bezlesí. Jde zřejmě o dlouhý refugiální výskyt. Stejně minulé i nedávné zařazení do kategorie CR (hlavně kvůli u nás jeho unikátnímu refugiu) tak odpovídá situaci. Je zajímavé, že ač nejbliže našeho území žije rovněž v Rakousku a Maďarsku, dosud nebyl zjištěn na Slovensku.

Jiné nápadné „potravně kamuflující“ druhy

Náhlá zjištění neznámých životních nároků mohou z hlediska ochrany postavit různé druhy do zcela jiné pozice. Jde-li o fyto-, xylo- a saproxylofágy, nejčastěji se to týká jednak zjištění dlouhé neznalosti živných rostlin, jednak opravy chybného přisuzování stejných potravních nároků různých druhů na stanovištích s domněle totožnou kvalitou potravy. Tato negativa se teprve nedávno podaři-

lo uvést na pravou míru dokonce u dvou tesaříků, ve střední Evropě zevrubně studované skupiny brouků. U třetího, ač jde rovněž o větší a zbarvením nápadný druh, je však dodnes jeho potravní vztah neznámý.

Tesařík *Phytoecia scutellata*

Délkou až 15 mm se blíží ke středně velkým našim zástupcům čeledi tesaříkovitých brouků (Cerambycidae). Přesto byly u nás jeho nálezy ojedinělé (zejména nejjihnější Morava a jen velmi zřídka její střední část) a vysloveně náhodné (při smykání, na zemi ap.). Podílela se na tom jednak sporadičnost výskytu na našem území (Moravou prochází severní až severozápadní okraj jeho areálu), jednak – a to hlavně – neznalost jeho živné rostliny, ač se ji entomologové dlouho snažili odhalit. Teprve koncem minulého století uveřejnil Kovács (1989) poznatky z jeho biologie a uvedl živnou rostlinu: srpek obecný (*Falcaria vulgaris*). To bylo podnětem ke hledání brouka na místech výskytu této rostliny na jižní Moravě, kde byl brzy zjištěn – překvapivě v početné populaci! – v NPP Dunajovické kopce (K. Hodek, pers. comm.), jednotlivě (?) v Mikulově (PR Svatý kopeček), u Pouzdřan a Znojma. Zařazení v červeném seznamu z r. 2005 se tak změnilo z kategorie RE na CR v novějším seznamu (2017). Lze ovšem předpokládat, že podobně jako u D. Dunajovic prosperuje i jinde na jihu Moravy, zatím „inkognito“ na místech s holou až řídkou porostlou prohrátou půdou kolem živných rostlin, v jejichž kořenech se vyvíjejí larvy. Najít napadené srpky znesnadňovala činnost larev. V kořenovém krčku totiž kruhovitě přeruší (překoušou) vodivá pletiva, a poněvadž se odumřelé lodyhy brzy vylohmí v úrovni povrchu půdy, zaniknou tak stopy vedoucí ke zdroji potravy. Do nižší kategorie ochrany by mohl být přeřazen poté, co by se u nás (v souvislosti se změnou klimatu?) začal výrazněji šířit ke středu Moravy, možná i do Čech.

Tesařík *Trichoferus pallidus*

Dříve byl u nás považován za nesmírně vzácný druh, jak doslova uvedl náš přední cerambycolog Heyrovský (1955). Jde o brouka – až 21mm – s výhradně nokturnální aktivitou. I když zakládá další generace pouze na čerstvě odumírajících kmenech a větvích stromů, zejména dubech (*Quercus* spp.), nevyhýbaje se těm, v nichž žije tesařík obrovský (*Cerambyx cerdo*), dlouho se mělo za to, že oba druhy se vždy spolu potravně vážou na týchž žijících stromech. Noční tma ale skryla, že vegetující stromy osídlené *C. cerdo* napadne pouze tehdy, jestliže na nich určité části, většinou už olistěné

větve, začnou náhle usychat důsledkem stárí, oslabení stromu, nemoci ap. Atraktivní jsou pro něj především stromy (i mladší), jež odumírají celé hned po vyrašení listů. Poté, co se to objasnilo, byl *T. pallidus* zastížen na řadě míst jihu Moravy jako nevzácný druh. V posledním červeném seznamu [Hejda *et al.* (eds) 2017] už je přeřazen do kategorie EN (dříve v CR). I když bývá na místech výskytu početný, mohl by se do jiných oblastí Česka výrazněji šířit (už byl zjištěn i v Čechách: Bořucký 2017) pouze za podmínky přirozeného tlaku ke zvětšení jeho areálu.

Tesařík *Stictoleptura tesseraula*

Až 17 mm dlouhý brouk se nyní u nás vyskytuje pouze v Královéhradeckém a Pardubickém kraji, dříve to bylo také v severovýchodní části Moravy. A třebaže je známý z řady zemí (hlavně jihovýchodu Evropy až do Přední Asie po sever Íránu), dodnes zřejmě nikdo nezveřejnil jeho živnou rostlinu a pouze (podle potravních vazeb nejbliže příbuzných druhů v rodu) se usuzuje na vývoj larev v podzemních hniјících částech listnatých dřevin. Brouci s oblibou navštěvují kvetoucí byliny, ve východních Čechách zvláště děhelu lesního (*Angelica sylvestris*). Zjistit potravní zdroj larev by mohl usnadnit jeho častý výskyt na jiných lokalitách, např. na severovýchodním Slovensku. Výskyt ve východních Čechách je jistě refugiální, dříve tam přehlížený. V obou červených seznamech (2005, 2017) je zařazen beze změny v kategorii CR. I kdyby však byla jeho bionomie odhalena, změnil by se tento status leda v případě, že by se u nás začal rychle šířit mimo uvedené kraje.

Účinně chránit je třeba všechny ohrožené druhy, i dosud tzv. známé neznámé

Nutnost udržet v naší krajině nejen majkovité brouky, nýbrž i jiné nápadné, často kriticky ohrožené organismy – některé pro jejich málo známé potravní vztahy zatím aplikaci spolehlivé ochrany unikající – by ochránci přírody měli považovat za zvlášť naléhavý úkol. I když na větších lokalitách v chráněných územích se majkovití mohou vyskytovat delší dobu, aniž bychom o nich měli potřebné biologické údaje, dobře připravený průzkum možností ochrany nelze odkládat. Přispěje-li totiž čímkoli pro další ochranu důležitým, management to prohloubí a pomůže rozvoji populací (vyloučí jejich zánik), zejména v prostředí zemědělsky intenzivně využívaných pozemků. Jestliže ochránci přírody specifické potravní vazby takových druhů podcení, přinese obecněji vedená snaha je ochránit jen zklamané naděje.

Tesařík *Trichoferus pallidus*. Foto Petr Mückstein

Tesařík *Stictoleptura tesseraula*. Foto Stanislav Krejčík

S tím je nutno počítat. Podobně je třeba se zaměřit na „potravně utajené“ druhy jiných skupin. Několik nápadných tesaříkovitých brouků uvádím jako zvlášť výrazné příklady, kdy bližší znalosti mohou změnit dosavadní přístup k ochraně určitých druhů. Nové poznatky nepochybně významně obohatí metodiky k ochraně ohrožených organismů a jejich lokalit, záchranné programy aj.,

a tak příznivě ovlivní úspěšnost ochranných akcí. Komunikativní i účinná by rovněž měla být argumentace zákonnou ochranou všech druhů, jichž se to týká, a na jejím základě potom trvat kdekoli v krajině na nezbytnosti uchovat jejich stanoviště.

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz